Bediedenisse van der missen

editie A.C. Oudemans

bron

Bediedenisse van der missen. In: Instituut voor Nederlandse Lexicologie (samenstelling en redactie), *Cd-rom Middelnederlands*. Sdu Uitgevers/Standaard Uitgeverij, Den Haag/Antwerpen 1998.

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_bed002bedi02_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. INL SCHATKAMER VAN DE NEDERLANDSE TAAL

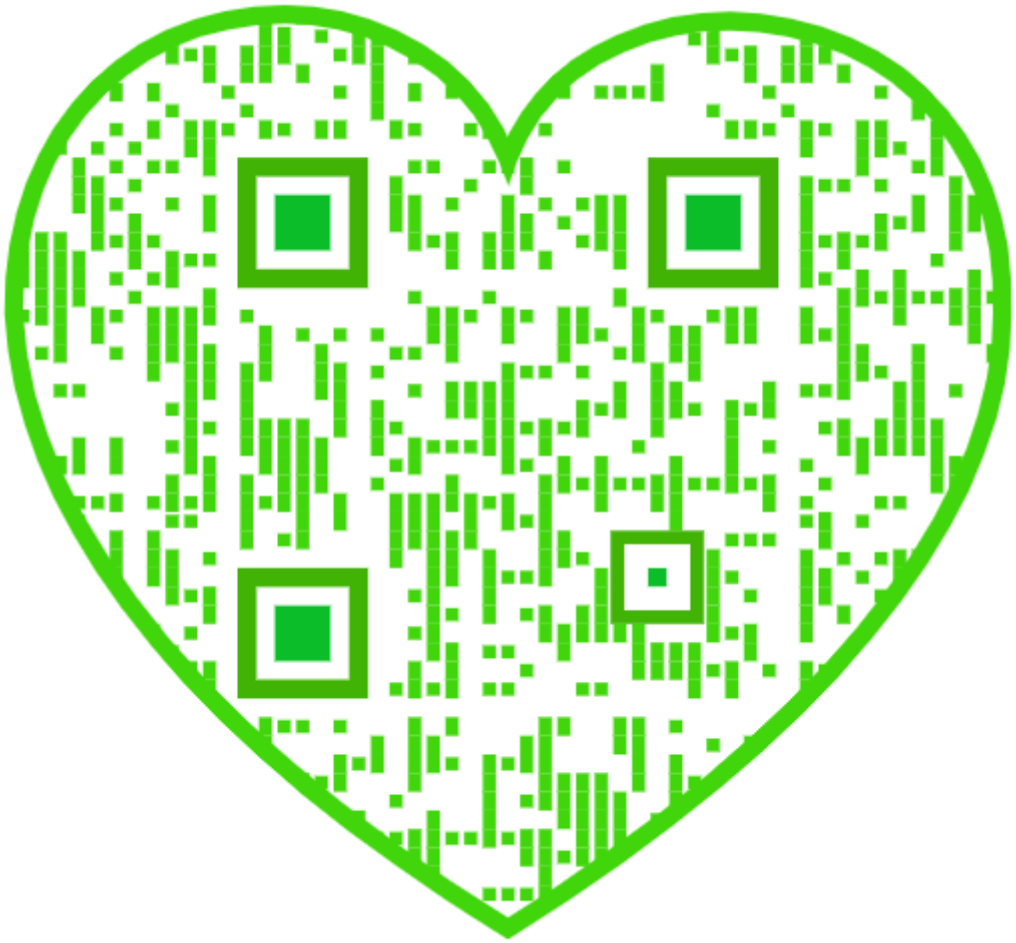

Dit es die bediedenisse van der missen in Dietsche.

Ic waent een salech mensche were,
Die, met woerden ende met lere,
Ander liede daer toe brochte,
Dat si herte, sin ende ghedochte
Keerden ane den ghenen al,
Die ie was ende bliuen sal,
Deus: want ict gherne saghe,
Dat elc mensche Gode an laghe
Vele meer, dan hi doet
Om dit verganclike goet.
Ic woude elc mensche wiste,
Of liete hem wisen met liste,
Wat ghenaden, welke salicheit
Ane die heileghe misse leit.
Ic wane sise dan dicke sochten,
Dat sise hoerden alsi mochten;
Want wi moghen weten ghewisse,
Dat alsoe vele ane die misse
Ghenaden ende salicheiden leit,
Als in die sonne stoues geit.
Want menech luttel weet,
Waer omme hi te missen geet,
Ende in sijn herte niet en dreghet,
wat ane die heileghe misse leghet,

Soe willic, bider helpen ons Heren,
.I. deelken den mensche leren,
Alsoe verre als ane die dude,
Gheweten moghen leke lude.
Dat doe ic al omme dat,
Dat elc mensche des te bat
Hem seluen wille daer toe keren,
Dat hi hore den dienst ons heren.

Waer omme men die clocken luut.

Men plach, in die oude ee,
.I. bosine te blasen of twee,
Na die ioedsche wise mede.
Alle tfolc samende in .j. stede.
Als tfolc wert kenlijc dies,
Dat men dierste bosine blies,
Soe en mochten si niet langher beiden,
Maer, met haesten, hem der waert ghereid[en];
Daerna blies men ene andre,
Soe moeste tfolc te samen w[andren],
Op dat si haestelike quamen;
Daerna blies men dan te samen,
Soe was tfolc te samen comen,
Die dat blasen hadden vernomen.
Voer dat blasen hebben wi die clo[cken],
Die ons nu ter kerken locken;
Alse wi nu die clocken horen
Ierst werf luden op den toren,
Soe selen wi ter vaert
Ghereiden ons, ter kerken waert;
Alse men die ander clocke luut,
So selen wi sijn comen uut,
Ende haestelike ter kerken gaen.
Alse wi horen te gader slaen

Alle die clocken, so sele wi wese
In die kerke, ende daer lesen
Onse ghebede oetmoedelike,
Ane onsen Here van hemelrike.
Wi souden alle sorghen laten,
Dat mochte onser sielen baten.
Wi selen wenen om onse sonden,
Daer wi mede sijn ghebonden,
Ende hebben gansen rouwe
Om die sonden, die wi bouwen.
Wine moghen ieghen niemen spreken,
En doe ons noet, dan sele wi bre[ken]
Ons daer af, als wi ierst moghen,
Ende ons ieghen Gods werke voeghen.
Daer peinsen die liede luttel an,
Beide vrouwe ende man,
Die dicke runen ende kiuen,
Ende onghestier in die kerke driuen.
Die bose viant al die wort,
Die hi in die kerke hort,
Die onnutte ende idel sijn,
Scrijft hi in dat herte sijn,
Ende houtse vaste in sijn oghen,
Om dat hi daer mede moghen
Den mensche vor Gode wroeghen,
Ende van sinen Sceppere ontvoegen,
Alse bi redene gheuen moet
Van sinen leuene, eist quaet of goet.
Alle die kerke ende alle choer,
Beide achter ende voer,
Es vol alder salechede,
Ende van heileghen enghelen mede.
Die enghele bidden onsen Here,
Dat hi ons in herte kere,

Ende wi behouden moghen bliue
Beide ane siele ende ane liue.
Sal men singhen ofte lesen
Die misse, daer en sal niet wesen
In den choer, sonder u gedacht
Vaste ane onse Here ghehacht.
Want alsoe als die see
Es vol waters, ende die snee
Alsof vol es die misse
Alder heilecheit ghewisse.
Alsoe als men can ghetellen niet
Dat stof, dat in die sonne vliet,
Alsoe can niemen, die leuet,
Ghetellen wat ons God gheuet
Met sier ghenaden, als wi nu sien
Die misse, met gansen rouwe ghescien.

Die .X. ghenaden vander Missen.

God gheuet sonderlinghe
.X. ghenadelike dinghen
Elken mensche, als hi hort
Met rechten gheloue der missen wort.
Dierste es, dat hem God vergheuet
Die sonden, die hi ghedaen heuet.
Dander es, dat hem besteet,
Dat hi den heileghen gheest ontfeet.
Dat derde es, dat des bidders wort
Onse Here te lieuer hort.
Die vierde ghenade es, dat
Die enghel, dat si des te bat
Den mensche in dogheden ghesterken,
Ende behoeden van quaden werken.
Dat vijfte es, dat wi wel bederuen
Rechts gheloue, als wi steruen,

Die hem God gherne verleen
Die hem in die misse dient.
Dat hi van dogheden in dogheden gaet
Die mensche, dats die seste graet.
Die VII^{de} es, dat onse Here
Te lieuer hort den bedelere,
Dats die priester die daer sinct,
Ende die misse volbrinct;
Niet en sinct hi allene,
Maer den kerstine ghemene.
Die achtende vander missen,
Den mensche in verlanissen,
Stercheit, ende wetenheit,
Des heilechs gheloue der ontfermecheit.
Die neghende es, dat sijn vaghevier,
Dat hem worden soude al te suer,
Wesen moet des te minder,
Beide hier ende ghinder.
Die X^{de} es, dat onse Here
Hem voeghet ieghen den mensche sere,
Ende doet hem behoedichede,
Ane siele ende ane liue mede.
Want ons alsoe vele goets ghesciet,
Dat wie dat onsen Here siet
Van dien, dat wi die misse horen,
So dunke si nu wel wesen dore,
Ende recht vermalendijt,
Die niet gherne in alder tijt
Die kerke ende die misse sochten,
Al sijt wel volbringhen mochten.

Die pape dwaet sine hande.

Alse die priester die misse reet,
Tierst dat hi dan ane veet,

Dats, dat hi sine hande dweet,
Ende trect ute sine anecleet.
Dat bediet niet allene,
Dat sine hande selen wesen rene,
Maer sijn herte uten gronde
Sal wesen rene van alder sonde.

Van der Amicten.

Soe nemt hi enen doec wit,
Die gheheten es amit,
Die hem om die side strect,
Ende sijn hoeft al omme bedect.
Biden doeke wi verstaen,
Dat Jhesus, doen hi wert gheuaen,
.I. doec, als ons seit die scrift,
Was ghebonden vor sijn ansicht.
Die ioden sloegen ende staken
Dese wort si te hem spraken:
Bestu Gods sone, die leuet,
Gheraedt, wie die ghesleghen heuet!
Die amit, die ic noemede eer,
Die betekent ons noch meer:
Hoe hem xpc. onse Here
Oetmoedichde so sere,
Dat hi sine Godheit breit
Bedecte metter menschelijcheit.

Van Aluen.

Nu trect hi ane .i. linen ghewant,
Dat .i. alue es ghenant,
Dat bedect die ander lede.
Daer es ons betekent mede
Jhesus Cristus witte cleet,
Daer hi groet spot in leet,

Dat hem die quade Herodes dede,
Ende alle sine meyseniede mede,
Doe Pylatus ute sier hande
Jhesum tote Herodesse sande.

Vanden Gordele.

Ic wane tgordel hier an si;
Daer es ons betekent bi
Die ghesele, daer Pylatus mede
Onsen Here gheselen dede.

Vander Stolen.

Ene stole nemt hi dan,
Daer es bouen .i. cruce an;
Si hanghet bider siden neder;
Om den hals comt si weder.
Dat bediet Jhesus verdriet,
Dat hi in ertelike liet,
Van allen sinen kinschen daghen,
Tes hi aent cruce wert gheslaghen:
Die was groet ende menegherande.
Die stole betekent ons die bande,
Daer hi mede wert ghebonden
Ane die columme tien stonden,
Doene Pylatus dede slaen,
Alsoe dat men bloet sach gaen
Ute allen sinen leden,
Beide bouen ende beneden.

Vander Hantvane.

Soe neemt hi ane die luchterhant,
.I. hantvane eist ghenant,
Bi ghelike oft ware .i. scilt,
Die men vor den viant hilt.

Dat betekent ons die ban
Dier die joden alte hant
Onsen Here mede cnochten,
Doen sine voer tgherechte brochten.
Oec verstant wi daer mede
Ons Heren moghenthede.

Van Casughele.

Hier na trect hi ane .i. cleet,
Dat .i. casughele heet;
Dat betekent ons tpellen,
Dat die riddren ende haer ghesellen
Deden onse Here ane trucken.
Hi liet hem op sijn hoeft drucken
Enen crone, van dornen lanc,
Die hem dor die swarde dranc.
Met hem hadden hi hare spot,
Ghelijc of hi hadde gheweest .i. sot;
Si riepen alle Pylatus an:
Laet ons crucen desen man,
Die ons al dus sere laect,
Dat hi hem Gods sone maect.
Bider casughele moghen wi proeuen,
Alse hise ierst an heeft ghetoghen,
Dat si es alse .i. clocke ghescapen.
Daer na leit mense den papen
Op die erme. Daer proeuen wi bi
Dit si ghelijc .i. scilde si.
Dat betekent ons sere
Die groete lieue, die onse Here
Droech ane menschelike nature.
Daer omme verloestise so diere,

Niet met gode no met goede
Maer met sinen ghebenendiden bloede.

Confiteor.

Soe staet die pape vor den outaer;
"Confiteor" so seit hi daer,
Vor sine daghelike sonden.
Doch soe moet hi sijn ontbonden
Van allen sonden ghemene,
Beide groet ende clene.

Nu sinct hi ane dat ierste wort,
Datter heilegher missen hort,
Dat heet introitus.
Dat bediet ons aldus
.I. inganc of .i. aenbeghin.
Daer es ons betekent in
Dat roepen, dat die oude vadere,
Ende die propheten alle gadere
Roepen op waert ane onsen Here,
Doe hem des verlangde sere,
Dat hi alte langhe was.
Daer omme sprac Ysayas:
Vergaue God, woustu storen
Den hemel, ende worden gheboren.
Wi sien wel, dat introitum
Singt men na, dat es daer om:
Ierst warf loeft men daer mede
Die almachteghe godhede,
Ander warf die menschelijchede,
Dese sijn in Cristus bede.

Kyrieleyson.

Eest alsic nu daer na versta
Kyrieleyson volghet daer na;
Dat wanic dat in Dietsche si:
Here ontfermedi ouer mi.
Dese worde die sijn drie:
Der triniteit sinct men die,
Dander xpm sinen sone,
Die derde vrucht, die hier comt of,
Dats den heileghen gheest lof.
Elc wort men driewerf sinct;
Dat proeuic dat ons .i. brinct
IX worde, die sijn ghelike
IX choren, die sijn in hemelrike.

Gloria in excelsis Deo.

Hier na seit men den priester saen
In midden vor den outaer staen.
Hi singhet lude ende vroe:
Gloria in excelsis Deo!
Dat bediet: lof ende ere
Si, hier bouen, onsen Here!
Die in den choer sijn, singhen vort
Al, dat daer toe behort.
Dat die priester in midden steet,
Dan es sonder sake niet,
Want daer selen wi proeuen bi,
Dat onse Her gheboren si
Voer mi noch vor di allene,
Maer vor alle die werelt ghemene.
Dit gloria es dat lof,
Dat die enghel sanc daer of,

Dat onse Here gheboren was,
Dat sijns Maria maghet ghenas.
Dinghel sprac den herden toe,
Die opten velde waren doe:
Groete bliscap condic u:
.I. kint es gheboren nu
Te Bethlem, dat die werelt al
Van haren pinen verlossen sal.
Die IX choren sijn die scaren
Van englen, die met hem waren,
Die alle mede lof ende ere
Songhen onsen lieuen Here,
Gloria in excelsis Deo!
Dit lof hoert der bliscap toe.
In den aduentu singt men niet;
Dat laet men om dat verdriet,
Dat die propheten wilen ere
Hadde, doen hem langde sere,
Dat onse Here neder quam,
Ende dese uter pinen nam
Oec sinct men, allelua!
Dat doet men, alsic versta,
Om die hope, die die propheten
Hadden, doen hem was gheheten
Dat hi neder comen soude,
Ende oec verlossen woude.

Van .ii. Kersen.

Wanneer men die misse sal beghinnen,
Sal men .ij. kersen brenghen
Ende setten opten outaer;
Die moeten beide bornen daer.
Nochtan dat moghelijc ware,
Dat .M. kersen ten outare

Alle lichten, doch mochte men nich
Die misse singhen sonder licht.
Bider ere kersen selewi verstaen
.I. sterre, die men op sach gaen,
Ende bliken als .i. ghelas,
Doen Jhesus gheboren was.
Die selue sterre men scinen sach
Vuer die cribbe, daer God in lach;
Dander kerse bediet die sterre,
Die die coninghe van verre
Leiden ute haren lande,
Doen si brochten dofferande
Onsen Here drie vout,
Merre, wieroc ende gout.

Dominus vobiscum.

Ten volke keerde hi hem daerna
Die priester, alsic versta,
Dominus vobiscum seit hi.
Dat bediet, dunct mi,
Dat onse Here bi hem si,
Of het es gheseit daer bi,
Dat God des volx bede hore.
Die dan sijn in den core,
Antworden den priester toe,
Et cum spiritu tuo.
Dat bediet die selue here,
Die dus bids, dat met ons were,
Die si in di ende metti ghesterken,
In allen dogheliken werken.

Die Collecten.

Die collecten leest hi dan;
So soude vrouwe ende man
Alle vallen op hare knien,
Ende bidden Gode, dat moeste ghescien,
Dat die pape bidt daer.
Wi willen weten ouer waer,
Dat alle collecten sonderlinghe
Biden alle saleghe dinghe.
Biden collecten selewi merken,
Dat onse Here, in allen kerken
Sier moeder wille dede,
Ende dienen haer gherne in elke stede.

Die Epistele.

Die epistele es hier bi.
Dat bediet, dat ghesent si.
Daer bi selen wi verstaen
Dat predeken ende dat omme gaen,
Dat die apostelen wilen deden,
Om onsen Here in meneghen steden.
Oec so proeuen wi daer an,
Dat die goede sente Jan
Predecte so uter maten wel,
Dat die liede waenden wel,
Dat hi selue die ghene ware,
Dien hi predecte openbare.
Neen, sprac weder sente Jan,
Na mi comt .i. ander man;
Ic ben niet wert, dat ic ontdoen
Soude die riemen van sinen scoen.
Ic ben .i. stemme, seide hi;
Dats ghesproken ghelike bi:

Alsoe als .i. stemme es clene
Jeghen alle die werelt ghemene,
Alsoe clene benic wel
Jeghen die ghene, die comen sel.

Gradael.

Alse die epistele es ghelesen,
Tierste sal daer na wesen
Dat gradael, dat die graet,
Die van dogheden in dogheden gaet.
Allelua! singt men dan
Metten verse, datter volghet an.
Allelua, dats es: lof onsen Here!
Biden verse sele wi leren:
Goede werke, ghestadechede.
Oec selewi proeuen mede
Dat niemes lof en es Gode bequame,
En si, dat hi hem der sonden scame.
Lof ende ghebet en es niet goet
Hem, die quade werke doet.
Dat gradael, dat ic noemede eer,
Dat betekent ons noch meer,
Hoe dat die goede sente Jan
Mede wijsde xpm an.

Sequentie.

Si wilen sinct men daer na
Sequentien, daer ic in versta,
Dien groet lof, dien groet ere,
Die die heileghen onsen Here

Hier bouen doen in die claerheit
Welc dat si, en wetic niet.

Tract.

Als allelua es gheseghet,
Den tract men te singhene pleghet.
Dat bediet, hoe si waren,
Die Israelsche scaren,
In groten pinen, in swaren bande,
Dogheden in Egyptenlande.
Dat ewanghelium sal men lesen,
Dat sal hier na dierste wesen.
Die scrift seit, dat outaer
Bediet ons die warheit claer.
Dat die pape daer na dringhet
Sine lippen, eer hi singhet,
In .i. teken, dat die wort
Der ewanghelien, die ghi hoert,
Waer si, ende onse Here
Heeft ghesproken tonser lere.

Dominus vobiscum.

Dominus vobiscum! sinct hi nu,
Dat bediet: God si met u,
Ende make u herte vri;
Ende elc mensche, die hier si,
Die ewanghelie so versta,
Dat hem in sijn herte ga.
Et cum spiritu tuo!
Singt die choer daer toe:
Ende dat God oec, met sinen gheeste
Hem daer toe volleeste,
Dat hi werdech moeste wesen,
Die heileghe worde te rechte lesen.

So maect die pape .i. crusekij
Op boec; daer ment hi in,
Dat hi daer, na die selue lere,
Wille leuen emmermere:
Want hi ghepijnt wert so sere,
Want hi, om onser sielen bederf,
Bitterlike aent dat cruce sterf.
Dat dit elker manlijc seit,
So en sal hi des laten niet,
Dat hine seine hem mede,
Vor des duuels behendechede,
Dat hare herte niet en verkere
Vanden worden der heilegher ere.
.I. ander cruce maect hi
Vor sijn herte, daer hi bi
Hem wille in sijn herte draghen,
Die dor hem wert ant cruce gheslaghen.
Hi maecte een vor sijn vorhoeft,
Of hi sprake: mine siele proeft
Grote ghenade met groter vromen,
Die haer vanden cruce es comen.
Die leringhe van desen worden,
Die si lesen opt noerden,
Dat betekent, hoe onse Here
Hem wapende metter seluer lere.
Biden duuel, die es wide,
Betekent men die nort side.
Dat ewanghelium leest hi dan,
Ende noemt den heileghen man,
Die ons dit heeft bescreuen.
Es daer dan aen dit leuen,

Mantel, hoyke ofte caproen
Dat selewi vanden houede doen,
In .i. teken, dat men ons daer
Die gherechte waerheit maket cla[er].
Op dat wi .i. luttel ere
Dede der heilegher lere,
Soude wi .i. luttel bucken,
Dat heileghe gheloue ane ondrucken,
Ende ons herte daermede verbouden,
Alsoe dat wie gherne wouden
Vor dat heileghe ghelove striden,
Beide daer ende tallen tiden.
Als dewanghelie es ghelesen,
Ieghelijc, die daer heeft ghewesen,
Maect .i. cruce vor sijn ansichte
Om dat niet sduuels scichte
Den mensche vort bedreghen mog[he],
Ende trecken wech ute sier oghe.
Hier na cust die pape den boec,
Daer ons met es betekent oec,
Dat hi si hoefsch ende rene,
Ane sinen monde niet allene,
Maer ane al gader sine liue,
Ende vort altoes cuusche bliue.
het voeghet wel, in alder stonde,
Dat hi si cuusch van sinen monde.

Credo in unum.

Credo in unum, singt hi vort;
Dat sijn des gheloue wort,
Of hi spreke bi ghelike:
Ic gheloue, dat God van hemelrike

Selue sprac dese wort
Die ghi van mi hebt ghehort.
Ic gheloue oec dat hi dede
Vele tekene in menegher stede.
Blinde, siende; lamme, gaende;
Stomne (sic), spreken; dode, op staende;
Doeue, horen; martelaren, ghesont.
Hier omme, ter menegher stont,
Hem die ioden te volghene plaghen,
Want sijt dicke van hem saghen.
Dit gheloue ons die pape leert,
Als hi hem tote ons omme keert,
Ende Dominus vobiscum singt,
Ende sine meninghe in ons brinct.
Dat wi alle met hem gheloven
In dat teken, singt daer bouen
Dat choer: et cum spiritu tuo.
Alle ghelouen wi al soe,
Of hi sprake ghelike bi,
Des ghelouen gheloue wi.

Oremus.

Oremus singt die pape vort;
Bidden wi, bediet dese wort.
Daer in maent hi ons ter stede,
Alse wilen onse Here dede
Sine iongheren, op dat si quamen
Niet in coringhen hars lichamen.
Dat was .i. luttel vor dien tiden,
Dat hi die pine wilde liden.

Men singt den offersanc.

Den offersanc sinct men dan.
Dat choer beghint ierst werf an
Bi ghelike, of alle scaren

Spraken, die in die kerke waren
Om dat gheloue ende die ghebede,
Volghen wi den priester mede.
Alse die mensche hort singhen
Desen sanc, sal hi bringhen
Iet van sinen goede daer,
Ende legghent opten outaer,
In .i. teken, dat hi verdiende
Die rijcheit, die hem God verleende.
Die oec des goets niet en heeft,
Ende in armoeden leeft,
Die offere sijn gherecht gheloue,
Ende sijn ghebede daer boven.

Noch dwaet die pape sine hande.

Echt na der offerande
Dwaet die pape sine hande;
Dat betekent reinechede
Sijns lijfs, ende sier sielen mede.
In mijn herte dunket mi,
Het voeghet wel, dat hi reine si,
Die den ghenen handelen sal,
Die selue Here es bouen al.
Mi dunke, dat hi hier na niet en beide
Die pape, maer den kelc ghereide;
Daer moeten .iij. dinghen toe sijn:
Terwe, water ende wijn.

Vander Terwen.

Bider terwen wi leren
Den heileghen lichame ons Heren.
Dat mach wel bi ghelike sijn;

Want wi vinden bescreuen
Dat onse Here sijn selfs leuen
.I. taerru coren gheliken woude,
Dat vrucht in derde draghen soude.
Dat orcont diet wel wiste
Sente Jan ewangheliste.

Vanden Wine.

Biden wine verstaen wi bloet,
Dat Jhesus uter siden woet.
Dat mach wel bi ghelike sijn:
Want alsoe alse men den wijn
Pinen ende persen siet,
Eer hi uter druuen ghiet,
Alsoe was xpc onse Here
Ghepijnt ende ghepassijt sere
Ane dat cruce, eer bloet
Neuen spere ute sier siden woet.

Vanden Watre.

Biden watre sal men merken
Onse vrouwe, der heilegher kerken.
Dat water ghiet men in den wijn
Maer dat moet so clene sijn,
Dat die wijn, bi sier cracht,
Den watre neme sine macht.
Dan es sonder sake niet:
Want die heileghe kerstenheit siet,
Dat dese redene waer mach sijn,
Dat seghet sente Augustijn,
Hoe God, van deser seluer sake,
Tote kerstenheden sprake:
Niet verwandelt mi in di,
Maer du wors verwandelt in mi.

Waer omme men dat water brinc
Ende toten wine minct,
Dat wyset ons die heileghe lere:
Want doen xpc onse Here
Leet der doet onghemac,
Longhijs hem in die side stac.
Die scrift seit, datter uut woet
Beide water ende bloet.
Hier omme vint men dese rede,
Datter water moet wesen mede.
Als die kelc es bereit,
Alsic tote u hebbe gheseit
Gaet die pape in midden staen,
Ende beghint den kelc ane vaen.
Hi heften op, hi heften hoghe,
Op soe siet hi metten oghe,
Bi ghelike, of bi Gode
Die selue offerande bode.
Ter seluer stonde so bidt bi,
Dat hem ontfankelike si,
Ende hem wille staen in staden
Met sier hulpen, met sine ghenaden
Dat die dienst alsoe goet
Worden moet, die hi doet,
Dat hem si ere ende lof,
Ende hem seluen comen daer of
Vrome ende salecheit,
Ende der ghemeender kerstenheit.

Die pape buct voer den outaer.

Soe set hi den kelc neder
Ende buct selue weder,
Ende vout sine hande,
Neuen sine offerande.

Echt bidt hi mildelike
Der moghtentheit van hemelrike:
O heileghe drievuldicheit!
Ontfanc mine offerande, die ic bereit
Hebbe dier moghenheit,
Om die pine, die xpc leit,
Ende alle sine heileghen mede.
Dat mine offerande in die stede
Alsoe ghedane worden moete,
Dat si si minen sielen boete,
Ende mijns lijfs mede,
Ende der ghemeender kerstenhede.

Orate.

Daer na hem die pape keert
Omme, ende ons daer mede leert,
Ende sprect dit wort orate:
Daer in proeuic onse bate.
Hi seit tote ons: bidt vor mi nu,
Ende ic sal weder bidden vor u.
Dat onser alder ghebedekijn
Gode moet ontfankelijc sijn!
Wi selen proeuen bi deser sake
Hoe xpc tote sente Peter sprake:
Peter ic hebbe ghebeden vor di,
Dat dijn gheloue ghestadech si.
Want du .i. deel bekers sijs,
Wes ieghen dine brodere wijs;
Stercse oec met dinen line,
Dat elc in sijn gheloue bliue.
Biden broedren wi leren
Ander iongheren ons Heren.

Hier na leest men die secreten
Dat wanic, dat in Dietsche heten
Anders niet dan heimelijcheit,
Daer grote miltheit in leit,
Die sal men stillekine lesen.
Der moet alsoe meneghe wesen,
Alse der colecten was,
Die men ierst ter missen las.
Bider secreten sele wi leren
Dat heimelijc ghebet ons Heren,
Doent was biden tiden,
Dat hi die pine wilde liden.
Vader! sprac hi, of moghelijc si,
Desen kelc laet gaen vor bi;
Doch ghesciet niet die wille mijn
Maer die dine, die moet sijn.
Biden kelke so meende hi
Die grote pine, die hem was bi.
Biden sancten sele wi verstaen,
Dat hemelijc te gader gaen,
Dat die ioden nachts daden,
Hoe si mochten dat gheraden,
Dat si mochten, bi eneghen dinghen,
Jhesum van den liue brenghen.
Si spraken: laet winen te liue bliuen,
Die Romeine selen ons verdriuen,
Ende die ghemene werelt sal
Ane hem ghelouen ouer al.
Daer sprac dus .i., hiet Cayphas,
Die daer .i. Busscop was:
Beter es dat .i. man sterue,
Dan die werelt al bederue.

Lude sinct die pape hier na:
Per omnia secula!
Dat betekent, dat God onse Here
Lude predecte ende sere,
Doen hi Laseromme met node
Hadde verwect vander dode.
Sine groete hi ons bringt,
Ende domius vobuscum singt.
Die choer groten weder doe:
Et cum spiriti tuu.
Welc die sin hier af mach wesen,
Es hier dicke ghenoech ghelesen.

Sursum corda.

Soe sinct hi: sursum corda.
Dats, alsic mi ver versta,
Dat hi ons allen maent daer in,
Dat wi herte ende sin
Rechten op, ane onsen Here,
Ende ander ghepeisen van onsen kere.
Dignum et iustum est,
Hets recht nochtan best.

Prefacie.

Die prefacie singt hi dan,
Daer ons es betekent an,
Hoe God quam uter woestinen.
Doe quam Martha ende Maria in den weghe sine,
Ende clagheden met groter noet,
Dat hare broeder ware doet,
Die genoemt was Lasarus.
Doe antworde Jhesus aldus:

Legt u claghen neder
Ic verweckede u uwen broeder weder.
Ghi selt mi leden ter stede
Daer hi es, ende gaet oec mede.
Doen onse Here was comen,
Daer hi sijn graf hadde vernomen,
Hi hiet ontdekken tgraf,
Ende den serc legghen af,
Daer dat graf mede was beuaen.
Doen dit al gaders was ghedaen,
Stont daer Jhesus onse Here,
Ende weende uter maten sere.
Suchtende sprac hi dese wort:
Laserus! comt hier vort!
Hi quam met ghecnochten banden,
Beide ane voete ende ane handen.
Doen wert ontbonden Laseruus,
Ende ghinc met hem thuus.
Ic wane Jhesus bi hem sat,
Ende met hem dranc ende at,
Voer palmen opten vridach,
Seit die scrifture, die dit sach.
Na dat die hoghe tiden sijn,
So bringhe si hare prefacie in.
Der prefacien es tiene.
Van hem allen ens ghene
Hare eighen worde brenghen in,
Die daer toe ghenoeghet sijn.
Dats die pape, die daer singt;
Sine meninghe daer toe brengt,
Dat hi Gode moghen louen,
Metten enghelen al hier bouen.

Sanctus, sanctus, sanctus.

Daer na singt die choer aldus:
Sanctus, sanctus, sanctus!
Recht of hi hem maecte ghelike,
Den inghelen van hemelrike,
Ende hi Gode wilde louen
Metten inghelen al hier bouen.
Dit wort sanctus sinct men drie
In die bedinghe, dat ic sie,
Dat het es ghedaen te eren
Der drievuldicheit ons Heren.
Bi desen sanctus sele wi verstaen
Die groete ende dat wel ontfaen,
Dat die joden xpm deden,
Doen hi te hem quam ghereden,
Tote Jherusalem in die stat.
Ouer waer vinden wi dat,
Dat nie al selke werdichede
Noch al selke ere mede
Noit dor man en wert ghedaen,
Alse wi in palmsondaghe verstaen.
Desen lof groet uter maten
Wert hem qualike ghelaten:
Daer na, in corter tiden,
Daden si hem die scande liden,
Doe wert hi ghelachtert mere,
Dan sine gheprijst hadden ere.

Stille.

Hier na seit die pape die stille.
Ic proeue, dat ic niet en wille
Soe verre ontbinden, alsic mochte.
Het ware quaet dat men ontcnocht[e],

Dat verholen bleue alte male.
Oec en voeghet niet wale
Dat men broet den honden gheeft,
Daer dat ghemene volc bi leeft.

Die pape cust.

Echt buct die pape daer,
Ende cust den outaer,
In .i. teken, dat hi wille
Daer vor nighen, in die stille,
Dinghen, die vor sceden sijn.
Dat hi buct, daer proeuic in,
Hoe sente Peter wilen ere
Boech int graf tonsen Here.
Bi desen buckene es ons bereit,
Dat hi, nader menschelijcheit
Drier hande ghebede las,
Eer hi die pine lidende was.
Vader! sprac hi, mi doet niet wel
Die pine, die ic liden sel,
Doch en staet si mi niet tonberne,
Want ic lijdse wel gherne:
Om dat hi vander hellen sure
Wilden verlossen menschelike nature
Oec so bidt hi ander weruen,
Voer sine ionghere bederuen.
Derde werf bat hi ghereit,
Vor des menschen salecheit.
Wat die pape doet mere,
Tes hi heeft onsen Here,
Dat betekent ons die pine,
Daer hem in stont te sine

Van des donderdaghes vroe,
Tote in vridaghe ter noenen toe.
Soe wie ghelouech wesen wille,
Die merke dan in die stille,
Bides papen ane ghedacht,
So wert daer wonder groet ghewracht:
Beide wijn ende broet
Es Jhesus vleesch ende bloet,
Daer, in die selue misse;
Sijn vleesch, sijn bloet, so ghewisse,
Alst inden cruce was,
Doen die werelt daer bi ghenas.

Die pape heft onse Here.

Die pape heft onsen Here.
Daer bi sele wi alle leren,
Datten die joden hoghe op boerden,
Doen si sine lichame scorden,
Ende hem die pine deden doghen,
Vor alle des volc oghen.
Oec sele wi hier bi merken,
Als die priester inder kerken
Gode op heft openbare,
Daer hi staet vor den outare,
Alsoe openbare, ten ionxsten daghe,
Comt hi ter lester claghe,
Ende sal tonen sine wonden
Wi bidden oec ter seluer stonden,
Dat hi ons allen verlene,
So, dat onse herte worde rene,
Ende van allen sonden vri,
Daer si mede becommert si.

Met rechten biechten, met rechten gheloue,
Alse wi sceden van desen stoue;
Ende brenghen ons in dat rike,
Dat hi cochte bitterlike.

Die pape staet cruuswijs.

Soe staet die pape cruuswijs,
Daer in maect hi ons wijs,
Hoe dat xpc onse Here
Wert gherect harde sere
Ane dat cruce, met allen leden
Beide bouen ende beneden,
Dat hem mochte, uut ende uut,
Sine lede tellen dor sine huut.

Die pape ontdoet sine erme

Die pape laet hier na gaen
Sine erme, dat wi verstaen,
Hoe xpm ter hellen quam,
Die hi brac, ende ute nam
Diere in sonden hebben gherot,
Om dat si braken sijn ghebot.
Echt hout hi sijn hande hoge.
Ic wane, ic daer in proeuen moge
Dat Jhesus van hemelrike,
In eens leuwen ghelike,
Opverstont vander doet.
Daer na niet lanc den Here groet
Saghen sine te hemele varen.
Die iongheren, die met hem waren,
Voeren met hem int heileghe lant,
Tote sijns vader rechterhant,
Enen gheweldich ende rike
Met hem te bliuene ewelike

Wat hi vort doet, daer wi bi leren,
Die mertelie ons Heren.

Nobis.

Hier na sprect hi dit wort nobis,
Daer ons in betekent is,
Hoe ane den cruce onse Here
Sine sonden vergaf den mordenere.
Hi sprac: Here! peinst om mi,
Alse du coms daer dijn rike si.
Doen sprac Jhesus, die hem bereit
Altoes tonser salecheit:
Du selt heden, seit hi,
Int paradijs sijn met mi.
Ende soe wie dat dit wort
Nobis vanden pape hort,
Sal hem slaen voer die herte
Bi wilen, dat hem smerte,
Om sijn sondelike leuen,
Ende bidden, dat hem God moet vergheuen,
Doer sine grote ontfermecheit,
Die wi langhe hebben ghebeit,
Ende gheuen ons mildelike,
Na dit leuen, hemelrike.

Per omnia secula.

Echt singt die pape hierna:
Per omnia secula,
Ende vort oremus mede.
Daer in maent hi ons ter mede:

Dat wi selen bidden oft wien
Maent hi ons in dien.
Dat hi daer na rechte vort
Singhet des pater nosters wort,
Daer in wist hi ons wel,
Wat of wien men bidden sel.
Seuender hande ghebedekijn
Wijst hi ons datter in sijn,
Die hopic, dat wi alle wel verstaen,
Die enegher tijt ter kerken gaen.
Wat helpet, dat ic langhe merre
In dese redene, ende verwerre?
Wat doech daer langher beiden,
Dat hi hem seluen es besceiden?
Daer bi haet al onspoet;
Langhe redene en es niet goet;
Die dunct mi wesen anders niet,
Dan lachter, pine ende verdriet.
Hier omme eist, dat ic niet en diede,
Want ic hope, dat alle die liede
Weten hi hem seluen wale,
Wat ic mene in Dietscer tale.
Dat pater noster sinct men lude.
Ic wane ons daer in bedude,
Dat men den name ons Heren
Met groten loue, met groter eren,
Predect nu al onbedect,
Daer dat heileghe gheloue strect.
Dat pater noster dat ic wane,
Dat betekent ons die trane,
Die xpc leet dor onsen noet,
Doen hi leet die bitter doet.

Pater noster.

Die choer antwort den pape doe:
Sed libera nos a malo.
In .i. teken, dat alle die ghene,
Die in die kerke, sijn ghemene,
Hebben selen ontfermecheit,
Om die pine die xpc leit.
Daer toe maent ons sere wel
Redene, die men segghen sel.
Want men vint in die scrifture
Groet ghebrect in die nature.
Dat was, doe xpc was in pinen,
Dat die sonne liet hare scine;
Hem verdonkerde die dach;
Die erde men doen beuen sach;
Die herde stene al dore ende toren,
Ende die serke sach men scoren,
Die in den tempel te ligghene plaghen;
Die dode lichame, daer si laghen,
Die verresen tien tiden.
Wat menschelike herte mochte liden,
Dat sach dese criature
Doghen ons, in haer nature,
Want si doghen alle das,
Dat hare sceppere in pinen was.
Hoe mochte wesen so verwaten
Therte, dat mochte laten,
Ende moeste hebben ontfermecheit
Om die pine, die xpc leit,
En hadt doghen daer af gheen,
So wart herder dan .i. steen.

Die pape ane vaet die patene.

Hier na die pape daer hi staet,
Die patene ane vaet,

Ende .i. ghebet leest hi stille,
Daer ic in merken wille,
Hoe Longhijs, dor die side,
Onse here stac tien tide,
Daer hi ane den cruce hinc.
Ende men sach datter ute ghinc
Beide water ende bloet.
Daer na niet lanc, doe hi was doet,
Wert hi gheheuen af,
Ende gheleit in .i. graf.
Die patene es ront,
Gheen ende men daer ane en vont.
Dat si es ront daer proeuic in,
Dat God es sonder beghin,
Ende sal wesen endeloes;
Hi was, hi es, hi blijft altoes.
Die pape cust die patene,
Daer wanic, dat hi in mene
Dat ghemene kerstenheit,
Bider pinen, die xpc leit,
Es versoent volcomelike,
Jeghen den vader van hemelrike.

Sacreren.

Als al dit es ghesien,
Dostie brect die pape in drien.
Dat bediet vierande sake,
Die ic u cont wille maken.
Dierste sake daert omme ghesciet,
Es betekent: der drievuldicheit;
Die andere, waer omme si si,
Dats, alsoe dunke mi,
Om drieande wesen,
Die wi oec van xpm lesen:

Xpc wert gheboren sterflijc
Die redene es onbekenlijc,
Na der menscheit, die hi ontfinc.
Want hi wert in alder dinc
Menschelike in dien stonden;
Maer hine dede noit sonde.
Een ander wesen hadde hi,
Ic waent ons dus bescreuen si:
Doen hi die sterke doet, die sure,
Hadde ghedoghet na sine nature,
Die hem quam vander menscheit an,
Wert hi begrauen also .i. man.
Vanden graue, daer hi in lach,
Ghinc hi ute in den derden dach.
Doch wetic, dat niet en versciet
Die Godheit vander menscheit.
Dat derde wesen, dat hem was an
Dats, alsic gheproeuen can,
Na sine opverrisenesse,
Wert hi mensche al ghewesse,
Starc ende onvergankelijc,
Euen gheweldich ende euen rijc,
Bi sinen vader daer bouen,
Daerne noch die enghele louen.
Die derde sake, waerbi wi sien,
Dat men dostie brect in drien,
Es, dat xps in sinen leden
Was ghepijnt in drien steden,
Ende wonden moeste liden:
In handen, in voeten, ende in siden.
Die vierde sake, alsic wane,
Es gheestelijc te verstane,

Om driehande kerstenheit
Daer ons die scrifture af seit.
Dierste, die seghe ghewonnen heeft,
Dats die ghene, die nu leeft
Met onsen Here, in hemelrike.
Die ander strijt daghelike,
Dat sijn wi, die tallen tiden
Jeghen die coringhe striden.
Die derde kerstenheit, die ic mene,
Die maect haer sonden rene,
Dat sijn menschen, criaturen diere,
Die noch in den vagheuiere
Bornen moeten toter ure,
Bitterlike ende sure,
Tes si worden ontbonden
Van al haren sonden.
Omme dese .iiij. saken,
Sien wi daer .iij. sticken maken.
Die pape nemt der sticken twee,
Ende leitse op die patene min no mee;
Dat derde laet hi vallen neder
In den kelc, ende decten weder.
Want daer men die menighe doet,
Es die lichame sonder bloet.
Dat bloet es buten den lichame,
Die God van Marien name.
Die pape nut die ander twee;
Dat betekent ons die ghene,
Die dit met rechten ghelouen;
Si comen alle hier bouen;
Dat bediet ons aldus
.I. pape, heet Ghernacius.

.I. ander bedieden vinden wi
Dat wanic dat noch beter si:
Biden sticke, dat men doet
In den kelc, ic proeuen moet
Hoe hem Jhesus onse Here
Offerde, te louen ende teren
Sinen euweliken vader,:
Ende sine enghelen alle gader,
Ende die vroude alsoe ghelike,
Sine heileghen in hemelrike.
Dander deel doet men ons verstaen
Hoe xpc woude anegaen,
Dat hi hem offerde ghereit
Vor des menschen salecheit.
Biden derden sticke ic lere,
Hoe hem offerde onse Here
Voer die ghene, die sure
Bornen in den vagheuiere.
Vanden sticken elc deel:
Es Jhesus lichame al gheel,
God ende mensche volcomelike.
Dit proeft men beghelike:
Ic neme .i. spieghel di es gheel,
Daer af makic drie deel.
In elc sticke vanden drien
Mach eghelijk mensche sien,
Sijn ansichte ghedaenhede
Dat es noch in menegher stede:
Sprect oec .i. enech wort:
Daer het menich mensche hort;
Doch eist .i. wort, dat si alle horen
Spreken met haren oren.

Dus moghen wi bi ghelike sien
Dat elc sticke vanden drien
Es God ende mensche. Dat dit es waer,
Proef ons redene openbaer.

Per omnia secula.

Die pape sinct echt hier na:
Per omnia secula;
Hi bidt dat, in desen liue
Die vrede Gods met hem bliue,
Ende dien euweghen vrede
Met ons allen bliue mede;
Desen vrede bidden wi toe,
Et cum spiritu tuo.

Agnus Dei.

Agnus Dei! singt men vort.
Driewerf singt men dese wort.
Want xpc anden derden dach
Stont op, uten graue daer hi in lach,
God ende mensche sonder waen.
Anders moghen wijt verstaen
Want, na der propheten wensce,
Wert hi gheboren sterflijc mensche,
Ende heeft ons, sonder faelghieren,
Verloest oec na drie manieren.
Ierst werf hi ons verloeste,
Vanden sonden, die ons porste,
Die ons waren comen an,
Dat bediet ons .i. wijs man.
Hi sprac: wat moghen wi claghen?
Die onse sonden heeft ghedragen,
Anderwerf heeft hi,
Vander hellen pinen vri,

Ons verloest volcomelike
Daer moeten wi bliuen ewelike
Verborent ende in groter noet,
Ende hadde ghedaen die bitter doet.
Hi heeft ons verloest derde werue
Tote sijn selues erue,
Toten eweliken goede.
Daer sele wi bliuen met bliden moede,
Ewelike met hem bliuen,
Tote ons daer af verdriuen
Onse sonden, ende wise niet laten,
Die wi nu so luttel haten.

Den Paes.

Hier na die pape, daer hi singt,
Sinen mont hi dringt
Ane den lichame ons Heren.
Hi beghint hem omme keren
Den ghenen, die den paes heeft,
Dat hine dan na hem gheeft;
Dat bediet: Gods vrede
Es ghegheuen, te bliuen mede
Menscheliken criaturen.
Want wi vinden in der scrifturen
Eer te hemele voer Jhesus,
Sprac hi te sinen ionghere dus:
Ic gheue u den vrede mijn,
Die moet altoes met u sijn.
Den paes gheeft manlijc anderen,
Omdat si te samel wandelen,

In ghenaden ende in vreden
Nu merct ment in seden,
Leider, in alte menegher stede,
Nochtan si doen also Judaes tlede:
Menech hine liets niet,
Die met cussene Gode verriet.
Menech cust anderen ane den mont;
Mocht hine ter seluer stont
Bringhen inder doet smerte,
Dies begherde wel sijn herte.
Alle die ghene, die dit doen,
God gheue hem Judaes loon!
Wileneer in ouden daghen
Vinden wi, dat die papen plaghen
Tfolc te meneghen op elken dach;
Dat was gewoonte, die men plach.
Dien sede men nu niet en pleghet,
Want hi wert daer omme ver leghet,
Want dat volc in desen sonden,
Daghelijcs wort vonden,
Metten sonden, die si daden,
Ende si hem daer af gaden.
Door des seden gedinkenesse,
Pleecht men nu in die misse,
Den paes na den paes te geuen,
Om dat wi gheesteliken leuen.
Dus merkic, bi minen wane,
Gheestelike te verstane:
Biden paes nemen wi
Gode selue, dunke mi,

In onser siele, dat si s
Van allen hoeftsonden vri.
Singt men die misse vor die doden,
Daer nes die paes niet verboden;
Dat es om dese reden:
Die paes es teken des vreden,
Die wi den leuenden souden houden,
Ofte wi te rechte leuen wouden.
Ons vreden en doet ghene noet
Den ghenen, die daer sijn doet.
Sine behoefden des vreden niet,
Die men in die werelt pliet;
Maer des vreden behoeuen si wel,
Die ewelike gheduren sel.
Dien moet God alle sielen gheuen,
Ende ons, als wi niet langher leuen.

Die pape nut tSacrament.

Echt bidt die pape hier na,
Dat hi daer alsoe ontfa,
Dat heileghe sacrament ons Heren,
Dat het Gode si te eren,
Ende hi worde, bi sire ghenaden,
Van sinen sonden al ontladen.
Ende gherade in desen liue,
Dat hi ghestade ane hem bliue,
Ende nemmermeer van hem en scede
Ende te hemel ghelede.
Hier na die priester, daer hi staet,
Dat heileghe sacrament ontfaet,
Alst betaemt met groter ere,
In .I. teken, dat onse Here
Toten ende te drinken plach,
Daert sine ionghers mede sach.

Die dan daer sijn in die kerke
Buten sonderlike werke,
Met rechten gheloue, met gansen rouwe,
Ende die met rechter trouwe
In Gode sijn herte wijst,
Si worden gaende daer gepijst,
In hare siele gheestelike,
Sijn si erm ofte rike,
Hoe ieghen Gode sijn herte steet,
Nadien dat hi sijn herte ontfeet.

Communio.

Nu singt men dat communio,
Dat in Dietsche luut alsoe,
Dat wi deellachtich werden
Der ghenaden, die men op der erden
Verdient, in die heileghe kerken
Heileghe liede met goeden ghewerken,
Ende die glorie, die euwelike
Die heileghen ghebruken in hemelrike.

Men leit den boec ter rechter hant.

Alse dit al gader es ghedaen,
So gaet die pape weder staen
Ter rechter hant van den outare.
Dat bediet: die ioedsche scare
Ten lesten hem selen bekeren,
Ende ghelouen ane onsen Here.

Die Complenden.

Hier singt men die complenden.
Dat sijn collecten, die toten enden
Van der heilegher missen horen.
Daer toe moeten si alle horen,
Hoe menech der colecten was,
Die men ierst der missen las.
Dat leste ghebet vander complende
Daer die pape maect .i. ende,
Dat bediet, dat, in den trone,
Jhesus Cristus es Gods sone,
Ende daer sinen vader toesprake,
Om te verdinken alle saken.

Ite missa est.

Nu singt men; ite missa est.
Dat bediet in alder lest:
Gaet, daer gi hebt gheacht,
Want die misse es nu volbracht.
Dat bediet: ten ionxsten daghe
Comt God ter lester claghe;
Daer moeten wi onsen loen ontfaen
Van dien, dat wi hebben ghedaen.

Benedicamus.

Benedicamus Domino,
Singt men bi wilen alsoe.
Dat bediet, dat wi Gode benedien
Ende hem laten danx lien.

Nu gheeft men die seininghe
Dat bediet ten lesten dinghe,
Dat men, ten ionxsten daghe, sal
Te Josapat doemen int dal.
Ten goeden lieden sprect hi:
Ghebenendide! comt te mi,
Ende besit mijns vader rike,
Dat u bereit es vriendelike,
Van der werelt beghinne.
Hi sprect met wreden sinne
Ten bosen lieden, ten seluen tiden:
Gaet ghi, vermalendide!
Toten vresceliken viere,
Dat euwelike sal gheduren.
Lof si Gode met sier cracht,
Want die misse es volbracht!

Ghi heren, vrouwen ende cnapen,
Bidt vor den ermen pape,
Die desen boec in rimen vant,
In .i. wel bekent lant,
Doer ere goeder vrouwen bede.
Dat si, ende wi alle mede,
Leden moeten so dit leuen,
Dat hi ons moete gheuen,
Na dit leuen hemelrike,
Ende dat ghebruken ewelike.
Daertoe soe gheue ons volleest,
Die Vader ende die Sone ende die Heileghe Gheest!
Amen, amen, amen.